

MĘŻOBOJSTWO (297) *sb n*

Pierwsze i końcowe o jasne (w tym w pierwszym 1 r. błędne znakowanie); -bój- (97), -boj- (18); -boj- OpecŻyw (2); -bój- : -boj- MurzNT (5 : 1), Mącz (4 : 10), ZawJeft (2 : 1), SarnStat (83 : 4).

sg N mężobójstwo (50). ◇ G mężobójstwa (82). ◇ D mężobójstwu (9). ◇ A mężobójstwo (63). ◇ I mężobójstw(e)m (4). ◇ L mężobójstwie (54). ◇ pl N mężobójstwa (19). ◇ G mężobójstw (2). ◇ A mężobójstwa (10). ◇ I mężobójstwy (1). ◇ L mężobójstwach (2), mężobójstwiech (1); -ach ModrzBaz; -ach : -éch SarnStat (1 : 1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVII w. (z Cn).

1. *Zabójstwo, morderstwo; homicidium, interemptio, parricidium Mącz, Cn; caedes, trucidatio Mącz; interfectio, internecio, nex, occisio Cn (296) : MiechGlab 43; Bo taci richli fą ku zwadzie a zwady pochodzi mężoboyftwo. WróbŻółt E2; ComCrac 16, 16v [2 r.]; SeklKat I3v; Przyachalo thefz tham do lłowcza hneth po zamordowanyu Ianufcha chlopyą Ianufchewo kthore fzymyercz panfka obaczywfi barzo plakalo a mązoboyftwa the⁸⁰ panu poznanskyemv fzyą vkarzacz grozilo. LibMal 1551/166v; MurzNT 16 marg, 18v [3 r.], Luc 23/19, 25; GliczKsiąż E2; Iáko mie winuią iżebym ia ku temu mężoboyftwu rády y pomocy dodawał/ y miał bym o tym wiedzieć/ tego nie ieltem winien GroicPorz z; Ná przykład: Winuią kogo o Mężoboyftwo/ á Sędzia wie człowieká być niewinnego GroicPorz aa3, m4, n4, n4v [3 r.], o, ov (35); KrowObr 38v, 52v [2 r.]; Leop Luc 23/19, 25; BielKron 3 marg; Parricidiis contaminatissimus et omni scelere coopertus, mężoboyftwy pokalány y wżemi niecnotámi nákrity. Mącz 439b, 29d [2 r.], 103a, 157b, 208a, 301d, 467b; HistRzym 71, 71v; BiałKat 56 [3 r.]; KuczbKat 315 [2 r.], 420; MycPrz I B3v; CzechRozm 232, 239v; A o onych mężoboyftwach co rzeczelz/ ktore się ná iáwnych mieyfách z ítały? ModrzBaz 31, 5v, 24v, 27v [2 r.], 28v, 30 (27); SkarŻyw 271, 442, 569 [2 r.]; CzechEp 35; GórnRozm Cv [2 r.], E3v [3 r.], F4 [2 r.]; ZawJeft 28, 40 [2 r.]; LatHar 115, 723; WujNT Luc 23/19, 25, Aaaaa; IZ fie wiele pomocników złych rzeczy y mężobóyftw pod *praetextem* ewáziiéy przez przyięgę vkrywa SarnStat 583; Státut o mężobóyftwiech w obronie zdrowia vczynionych [...] w mocy zoftáwuiemy. SarnStat 613, 22, 43, 203 [2 r.], 456, 477 (63); PowodPr 67 marg; SkarKaz 311b [2 r.], 312a, 313a, 314b [6 r.], 315a [2 r.], b [5 r.]; SkarKazSej 701b, 704a marg.*

mężobojstwo czyje [= na kim popelnione] [w tym: ai poss (7), G sb (6)] (13): Matricidium, Mężoboyftwo mátki fwey. Mącz 211a; Iáko o ízlácheckíe ták kmieckíe mężobóyftwo práwo Polfkie ma bydz fądzoné. SarnStat 654, 212, 213, 240, 587, 604 (12).

mężobojstwo czyje [= przez kogo popelnione] [w tym: ai poss (2), pron poss (2), G pron (1)] (5): RejAp 83; LatHar 165 marg; WujNT Apoc 9/21; Kaimowe pierwże mężoboyftwo iáką ma ohydę. SkarKaz 314b marg; SkarKazSej 675b.

W połączeniach szeregowych (29): OpecŻyw 55v, 134; GlabGad P3v; MiechGlab 58; SeklKat F2v; GroicPorz m3v, cc2v; KrowObr 80, 227; BibRadz Os 4/2; A ták przekażála do domu Bożego nieczyftość dułzna/ rozumiey gdy fie kto pomazał bálwochwálftwem/ mężoboyftwem/ cudzołftwem/ y ktemu rownemi. BielKron 36v; Bo tám mężoboyftwá/ bo tám opilftwá/ bo tám zdrády/ niewiáry/ y wżytki niecnoty fie zámykáią. RejAp 179v, 80, 83, 83v; RejPos 230v; ModrzBaz 54; SkarŻyw 87; WujNT Matth 15/19, s. 387, Apoc 9/21; SarnStat 1076, 1100; Y iuz

fię wżyfłtko pomiefzáló/ krew/ mężoboyftwo/ złóđzieyftwo/ y fykofánycya ábo obłudność/ fłkázá y niedowiańftwo/ zámiefzánief/ y krzywoprzyfięftwo: rozruchy y niepokoief z fłtrony máiefłtności *PowodPr* 42, 24, 67, 79; *SkarKaz*)(2v; *SkarKazSej* 692b.

W charakterystycznych połączeniach: mężobojstwo częste, domowe, gwałtowne, jawne (2), kmiiec(ki)e (4), kościelne, krewne, niehamowne, okrutne (2), sromotne, szlacheckie (4), uczynione (uczynkowe) (11), wielkie, zadane, zbrojne, złe (2), żałobne; bronić mężobojstwa, karanie (kaźń, niekarność) (9), obrzydzenie, ohyda, pełen, pomocnik (2), pomścić się, przyczyna (2), przykład, sposób, szacowanie, uczynek (uczynienie) (4), uhamowanie, uskarżać się, uwiarować się, winien (wina) (8), zakaz(ow)ać (4), złoczyństwo, znak (2); do mężobojstwa pobudzać; hamować się od mężobojstwa, odstraszac, pokuta, wolny (2), wymowiony; ku mężobojstwu gotować się, pomocnik; mężobojstwo (u)czynić (4), działać, karać (3), oddalać, ohydzić, okupić, zajedywać; na mężobojstwo iść, pomocnik, prawo, spiknąć się, sprawiedliwość, zjednoczyć się; o mężobojstwo fólđrować, karać (karan, karanie) (6), ozwać się, pojmany, pokuta (2), pozwany (2), pytanie, sądzić, skazan, sprawa, winować (winić, winowan, obwinion) (10); karanie (kaźń) za mężobojstwo (3), pokutować, śmierć, wina; brzydzić się mężobojstwem, pokalany, pomazać się; na mężobojstwie pojmać (pojman) (5), uchwycony, ulapiony; artykuł o mężobojstwie (2), księga (4), prawo (2), rozbieranie, skrutinum, statut (4); w mężobojstwie się kochać.

*Zwroty: »dopuścić się (a. dopuszczac się) mężobojstwa; mężobojstwo dopuszczone« = parricidium suscipere Mącz; caedem committere, homicidium perpetrare Modrz; homicidium commissum JanStat [szyk zmienny] (5; 1): OD Mężoboyftwá bywáią wymowione ty Perfony. [...] Item/ Ktorzy fye dopuľzczą mężoboyftwá/ nie s chući/ nie z vmyfłtu/ nie z vprzeymey złófići/ ále s tráfunku przes iákie niezczęłcié *GroicPorz* mm; *Mącz* 36c; *CzechRozm* 244; *ModrzBaz* [38], 83; *SarnStat* 606.*

*»mężobojstwo popełnić; mężobojstwo popełnione« = caedem edere a. facere a. perpetrare Mącz; facere a. committere homicidium JanStat; parricidam esse, parricidio se obstringere, reum esse homicidii Cn [w tym: nad kim (1)] [szyk zmienny] (10; 1): *LibMal* 1543/76; *GroicPorz* mm, mm2; *Mącz* 29d, 113d, 284c; *WujNT Mar* 15/7; *Lecz przykład Dawidow iefzczę pięknieyfzy/ ten bowiem popełniwfzy cudzołoftwo/ mężoboyftwo y vpoienim Vryalzá/ ciężko tym wżyfłtkim zgrzeľzywfzy/ fłpowieda fię Nátánowi WysKaz* [29]; *SarnStat* 609, 611, 934.*

*»(z)broić mężobojstwo; mężobojstwo zbrojone« [szyk zmienny] (3; 1): A o onych co mam mowić/ ktorzi fłwowlnie mężoboyftwá broią [*homicidia perpetrant*]? *ModrzBaz* 72, 78v, 85; *LatHar* 711.*

*Wyrażenia: praw. »mężobojstwo dobrowolne, umyślne« = homicidium voluntarium JanStat, JanPrzyw [szyk 7 : 3] (7 : 3): *ComCrac* 16; *ModrzBaz* 78v; *LatHar* +++2; *WujNT* 795; A iefłliby pozwány nieftánął/ ták go fłkazemy/ áby był karan/ iáko iefł opifano o mężobóyftwie dobrowolnym y wiadomym. *SarnStat* 607, 498, 605, 702, 894; gdy lichą kradzieľz [...] fromotnym wieľzeniem karzá/ á mężoboyftwá vmyślne y gwałtowne/ poľpolicie záiefłnywáią *PowodPr* 67.*

*»mężobojstwo przygodne, z przygody, niezumysłowe« = homicidium fortuito paratum Modrz; homicidium casuale JanStat [szyk 7 : 3] (7 : 2 : 1): O mężoboiłftwie przygodnem. *ComCrac* 16v marg, 16; *GroicPorz* 112v marg, mmv marg, mm2v; áby miał gdzie wćiec bliľko/ ktorzyby wćiekał dla mężoboyftwá niezumyľlowego. *Leop Deut* 19/3; *RejPos* 181; *ModrzBaz* 78v; *SarnStat* 604, 933.*

»mężobojstwo serdeczne« = *życzenie komuś śmierci* (1): A iż trafia fię ludziom z łobą fię gniewać/ aby do mężoboyftwá serdecznego y vczynekowego ábo do nienawiści [...] nie przychodziło: od tego ięft iednánie *SkarKaz* 315b.

Szeregi: »mężobojstwo ani obrażenie« (1): Ciele/ Murárze/ y inni Rzemieflnicy/ [...] ięfliby kogo zrzucenim ná doł iákíey máteryey obrázili álbo zabili/ nie winni łą mężoboyftwá áni obráženia *GroicPorz* mm2v.

»mężobojstwo abo (i) przelanie (a. rozlewanie) krwie« [*szyk 1 : 1*] (2): W tymże piątym przykazaniu zákázue Bog obrázy bliźniego ná cíele iego: á naywięcey przelania krwie ábo mężoboyftwá. *PowodPr* 67; *SkarKazSej* 704a. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»rany i mężobojstwo« = *vulnera et homicidium* *JanStat* [*szyk 4 : 1*] (5): á inni towárzyfze obwiniónęgo przez dobre y łufzné świádki o mężobóyftwo y o rány b edą [!] powinni fię fpráwić *SarnStat* 603, 617, 654, 913 [2 r.]. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

Przen (1) :

Wyrażenie: »mężobojstwo duszne« = *grzech śmiertelny* (1): bo w kácerftwie zwłáfczázá w tym kto ine zwodzi/ ięft y mężoboyftwo dułzne/ y táiemne Chryftuła záprzenie *SkarŻyw* 442.

2. *coll. Zabójcy* (1) :

Szereg: »łotrostwo albo mężobojstwo« (1): *Dispertire fortunas parricidis*, Miedzy łotroftwo álbo mężobóyftwo dobrá łwe rozdáć. *Mącz* 281d.

Synonimy: 1. *morderstwo, zabicie*.